

Erityisen tuen laatu ja sen kehittäminen

27.4.2026

Mitä laatu on?

Laadukkaasti toteutettu erityinen tuki mahdollistaa kaikkien osallistumisen, oppimisen, tutkinnon suorittamisen ja työllistymisen. Laadukkaan erityisen tuen toteuttaminen on koko opetus- ja ohjaushenkilöstön yhteinen tehtävä. [INKLU-hankkeessa](#) pohdittiin erityisen tuen laatua sekä sen arviointia ja kehittämistä. Lisäksi kehitettiin erilaisia välineitä, joita voidaan käyttää ammatillisen oppilaitoksen erityisen tuen laadun arvioinnissa ja kehittämisessä.

Laatu koulutuksessa tarkoittaa kokonaisvaltaista pyrkimystä varmistaa, että opetus ja koulutuksen järjestäminen ovat vaikuttavia, tarkoituksenmukaisia ja jatkuvasti kehittyviä. Laatu rakentuu monista tekijöistä, kuten oppimisympäristöstä, opetuksen sisällöstä, opettajien osaamisesta, opiskelijoiden hyvinvoinnista ja osallisuudesta sekä koulutuksen saavutettavuudesta. Laatu koulutuksessa on arjen toimintaa, yhteistyötä ja strategista kehittämistä.

Erityisen tuen laatua kuvataan ihannetilän kautta. Erityisen tuen laadun osa-alueet-dokumentin tavoitteena on toimia oppilaitoksissa keskustelun ja pohdinnan pohjana laadukkaan erityisen tuen kehittämisessä. Se voi toimia erityisopettajalle ja muille erityisen tuen parissa toimiville ajatuksen herättäjänä oman työn kehittämisessä tai oppilaitoksen erityisen tuen laadun kehittämisen pohjana.

Keskeiset erityisen tuen laadun osa-alueet on kuvattu otsikoissa, ja kunkin otsikon alta saat tarkemman kuvauksen asiasta.

Inklusiivinen toimintakulttuuri

Oppilaitoksen sitoutuminen inklusiivisuuteen luo perustan laadukkaan erityisen tuen toteuttamiselle.

Inklusiivisuus näkyy oppilaitoksen arvoissa ja strategioissa sekä arjen toimintakulttuurissa. Inklusio on elävää vuoropuhelua arvoista – jatkuvaa oppimista, yhdessä ajattelua ja kasvua kohti yhä yhdenvertaisempaa oppilaitosta ja yhteiskuntaa. Opiskelijoille inklusiivinen oppilaitos toimii mahdollisuutena demokratiakasvatukseen, jolloin opiskelijat oppivat elämään moninaisuudessa ja kunnioittamaan toisiaan.

Inklusiivisen toiminnan perusarvoja ovat yhdenvertaisuus, osallisuus ja moninaisuuden arvostaminen. Käytännössä tämä näkyy ihmisarvon kunnioittamisessa, toisten arvostamisena, kunnioittavana ja myötätuntoisena kohtaamisena sekä yhteisöllisyyden rakentamisena. Näitä arvoja tulee sekä henkilökunnan, opiskelijoiden että muiden sidosryhmien kunnioittaa ja pyrkiä toteuttamaan osana arjen toimintaa.

Inklusiivinen toimintakulttuuri rakentuu johdon pitkäjänteisestä työstä ja esimerkiksi: se näkyy yhtä lailla oppilaitoksen strategiassa ja arjen käytännöissä. Strategisella tasolla sitoutuminen näkyy esimerkiksi siinä, että erityisopettajiin ja erityiseen tukeen varataan riittävästi resursseja.

Oppilaitoksen käytännöissä inklusiivisuus näkyy siinä, että sekä opetushenkilöstö että opiskelijat osallistuvat tukitoimien suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Oppimisympäristöt on muotoiltu saavutettaviksi, pedagogiset ratkaisut ovat inklusiivisia ja kaikilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua. Erityistä huomiota kiinnitetään tuen laatuun: opiskelijoille, jotka tarvitsevat erityistä tukea, tarjotaan tarpeisiin perustuvat, riittävät ja oikea-aikaiset tukimuodot. Näiden käytäntöjen taustalla inklusiivisuus konkretisoituu opetushenkilöstön pedagogisena osaamisena, opiskelijoiden moninaisuuden huomioivina toimintatapoina sekä oppimisympäristöjen saavutettavuutena.

Inklusiivisuus ei ole vain arvoja ja strategioita, vaan konkreettista pedagogiikkaa, joustavuutta ja yhteisöllistä toimintaa. Se edellyttää koko henkilöstön osaamista, jatkuvaa arviointia ja yhteistä kehittämistä. Inklusiivinen oppilaitos on paikka, jossa jokainen oppija tulee kuulluksi, voi osallistua yhdenvertaisesti ja tuntee olevansa osa yhteisöä.

Selkeät prosessit

Erityisen tuen prosessi ammatillisessa koulutuksessa tarkoittaa suunnitelmallista ja vaiheittaista toimintamallia, jossa kuvataan, kuinka opiskelijan tuen tarve tunnistetaan, tuki järjestetään ja sen toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan. Prosessikuvaus kytkeytyy muihin oppilaitoksen toimintamalleihin muodostaen yhtenäisen ja toimivan tukirakenteen.

Prosessikuvausta laadittaessa on tärkeää määritellä, kenen näkökulmasta kuvaus tehdään ja kenelle se on suunnattu. Sisällön tulee palvella kohderyhmän tarpeita ja käytännön toimintaa. Tarvittaessa voidaan laatia erilliset kuvaukset oppilaitoksen johdolle, opetushenkilöstölle sekä opiskelijoille ja huoltajille, jotta jokainen ryhmä saa selkeän ja tarkoituksenmukaisen kokonaiskuvan prosessin kulusta.

Erityisen tuen prosessia kuvattaessa on olennaista tunnistaa, mitkä käytännöt toteutuvat yhdenmukaisesti eri toimipisteissä ja koulutusaloilla, ja missä voi esiintyä perusteltuja eroja. Prosessikuvaus auttaa hahmottamaan tuen rakenteita ja varmistamaan niiden johdonmukaisen toteutumisen.

Prosessikuvauksessa esitetään toimenpiteet ja roolit selkeästi: kuka vastaa mistäkin tehtävästä, miten asiat dokumentoidaan ja missä ne todennetaan. Kuvauksessa on tärkeää määritellä prosessin päävastuhenkilö sekä eri toimijoiden roolit ja vastuut.

Yhteydet oppilaitoksen muihin prosesseihin, kuten ohjaukseen ja opiskelijahuoltoon, tulee määritellä selkeästi ja johdonmukaisesti. Osa erityisen tuen prosesseista ulottuu oppilaitoksen ulkopuolelle ja edellyttää yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Tällaisia ovat esimerkiksi opiskelijavalintaan liittyvät prosessit, tiedonsiirto eri koulutusasteiden välillä sekä työllistymisen tukeminen. Näiden prosessien kuvaaminen selkeyttää vastuita ja vahvistaa yhteistoimintaa eri tahojen välillä.

Erityisen tuen prosessin kehittäminen edellyttää sekä opiskelijoiden että henkilöstön aktiivista osallisuutta. Opiskelijoiden näkemyksiä ja kehittämis ehdotuksia on tärkeää kuulla, sillä he ovat oman oppimisensa asiantuntijoita.

Prosessi on selkeä, kun johto ja henkilöstö jakavat yhteisen ymmärryksen sen rakenteista ja toteutuksesta. Tämä syntyy avoimen keskustelun ja prosessin läpinäkyvyyden kautta. Koulutuksen järjestäjä on vastuussa siitä, että prosessit ovat sekä henkilöstön, opiskelijoiden että oppivelvollisten kohdalla huoltajien tiedossa.

Prosessikuvauksen toimivuutta arvioidaan säännöllisesti henkilöstön kanssa, ja sen noudattamista seurataan osana arjen toimintaa. Prosessia kehitetään jatkuvasti saadun palautteen ja havaintojen perusteella.

Osaava henkilöstö

Erityisen tuen laadukas toteutus edellyttää, että koulutuksen järjestäjä pystyy rekrytoimaan osaavia ammattilaisia ja sijoittamaan heidät tarkoituksenmukaisiin tehtäviin. Johto vastaa erityisopetuksen henkilöstön riittävydestä, jotta erityinen tuki toteutuu lain edellyttämällä tavalla.

Erityisopettajalla on selkeä työnkuva ja vastuualueet. Hän vastaa tuen tarpeen arvioinnista, erityisen tuen suunnittelusta, toteutuksesta ja seurannasta. Erityisopettaja tuntee oman roolinsa tuen antajana ja moniammatillisessa yhteistyössä. Hän tukee ja konsultoi muuta opetus- ja ohjaushenkilöstöä erityispedagogisissa kysymyksissä.

Koko opetus- ja ohjaushenkilöstöllä on perusosaaminen erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kohtaamisessa ja tukemisessa. Jokaisen opetus- ja ohjaushenkilöstön jäsenen on tärkeää ymmärtää oma roolinsa opiskelijan tukemisessa ja tukitoimien käytännön toteuttamisessa. Henkilöstö tuntee erityisopettajan tehtävät oppilaitoksessa ja osaa tarvittaessa hakea tukea erityispedagogisiin kysymyksiin.

Koulutuksen järjestäjä edistää henkilöstön jatkuvaa ammatillista kehittymistä kehittämällä osaamista oppimisen tuen, erityisen tuen sekä moniammatillisen ja -alaisen yhteistyön osalta.

Työpaikkaohjaajien perehdyttämisessä huomioidaan erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tarpeet ja heidän tukemisensa työelämässä. Työpaikalla tapahtuvan oppimisen aikaisia tukitoimia seurataan ja tarvittaessa reagoidaan muutostarpeeseen.

Opiskelijan tavoitteisiin vastaava erityinen tuki

Erityisellä tuella tarkoitetaan yksilöllisiä pedagogisia, ohjauksellisia ja rakenteellisia ratkaisuja, joiden avulla opiskelija saavuttaa tutkinnon perusteiden mukaiset osaamistavoitteet tai hänelle asetetut mukautetut tavoitteet.

Erityisopettaja vastaa erityisen tuen tarpeen arvioinnista ja tukitoimien suunnittelusta. Tukitoimet suunnitellaan yhteistyössä opiskelijan, oppivelvollisen huoltajan ja opettajan kanssa. Tarvittaessa tukitoimien suunnitteluun voi osallistua muita tahoja monialaisesta verkostosta. Sovitut tukitoimet kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS) ja varmistetaan opetus- ja ohjaushenkilöstön tietoisuus tukitoimista.

Erityisopettaja tukee erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden oppimisprosessia sekä konsultoi opetus- ja ohjaushenkilöstöä erityisen tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Tuki voi toteutua yksilöohjauksena, pienryhmätyöskentelynä, oppimateriaalien tai oppimisympäristöjen muokkaamisena tai opiskelustrategioiden opettamisena. Opiskelija saa tarvittaessa tukea myös työpaikalla tapahtuvan oppimisen aikana.

Opiskelijan saamaa tukea ja sen vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti. Tukitoimia muutetaan tarvittaessa opiskelijan tilanteen ja tutkinnon osan vaatimusten mukaan. Mikäli erityisen tuen tarvetta ei enää ole, tehdään päätös sen lopettamisesta.

Erityinen tuki on osa oppilaitoksen yhteistä vastuuta ja yhdenvertaisuuden toteuttamista. Tuen järjestäminen perustuu pedagogiseen harkintaan, lainsäädäntöön ja tutkinnon perusteiden vaatimuksiin. Tuen tulee olla joustavaa, oikea-aikaista ja vastata opiskelijan yksilöllisiin tarpeisiin. Opiskelija on aktiivinen toimija omassa oppimisprosessissaan.

Jatkuva laadun arviointi ja parantaminen

Erityisen tuen laadun arviointi on systemaattista ja tavoitteellista toimintaa, jonka avulla varmistetaan, että opiskelijat saavat tarpeidensa mukaista tukea opinnoissaan. Laadun arviointi on koko oppilaitoksen yhteinen tehtävä, joka edellyttää kaikkien toimijoiden sitoutumista, yhteistyötä ja vastuullista osallistumista arvioinnin toteuttamiseen ja tulosten hyödyntämiseen. Arvioinnin keskeinen tavoite on tuoda kehittämiskohteet näkyväksi ja tukea oppilaitoksen kykyä vastata muuttuviin tarpeisiin.

Johto varmistaa, että laadun arviointi kytkeytyy saumattomasti oppilaitoksen strategiseen johtamiseen ja päätöksentekoon. Tämä tarkoittaa resurssien kohdentamista, tavoitteiden asettamista ja arviointitulosten hyödyntämistä kehittämisessä.

Laadun arviointi toteutetaan selkeän prosessin ja työnjaon mukaisesti, jossa tavoitteet, aikataulu, toteutustavat, mittarit ja vastuut on määritelty. Koko henkilöstön ja opiskelijoiden osallistuminen on keskeistä, sillä se mahdollistaa yhdessä oppimisen, vastuullisuuden ja laadun jatkuvan kehittämisen.

Erityisen tuen laatua voidaan arvioida määrällisillä ja laadullisilla indikaattoreilla ja mittareilla. Indikaattorit tarjoavat suuntaa antavaa tietoa ilmiöistä ja niiden muutoksista. Mittarit ovat tarkemmin määriteltyjä ja sidottuja tavoitteisiin. Ne voivat perustua esimerkiksi opiskelijahallintojärjestelmän, oppimisalustan, palautekyselyiden tai Karvin tuottamaan tietoon. Tiedon avulla voidaan seurata toiminnan muutoksia, suunnitella kehittämistoimia ja ennakoida tulevia tarpeita.

Laadullinen ja määrällinen arviointi täydentävät toisiaan. Esimerkiksi opiskelijan kokemus tuen riittävydestä voidaan peilata hänen opintosuorituksiinsa. Menetelmien yhdistäminen, kuten palautekeskustelut kyselylomakkeiden rinnalla, syventävät saatua tietoa.

Laadun arviointi ei ole yksittäinen toimenpide, vaan jatkuva kehittämisen sykli. Laadun arvioinnin tulosten perusteella tehdään konkreettisia toimenpiteitä, joiden vaikuttavuutta arvioidaan seuraavalla kierroksella. Tulokset käsitellään avoimesti ja toimijoille avataan, millaisia kehittämistoimia niiden perusteella on tehty.

Taustaa työskentelylle

Erityisen tuen laadun arviointi ja kehittäminen -dokumentti on laadittu osana INKLU-hanketta. Sen laatimisesta on vastannut työryhmä, johon kuuluu INKLU-toimijoita sekä ammatillisista opettajakorkeakouluista että koulutuksen järjestäjiltä. Lisäksi osahankkeissa on laadittu välineitä laadun arvioimiseen erityisen tuen eri osa-alueilla.

Työskentelyn taustalla ovat aiemmin tuotetut laatuun ja laadunarviointiin liittyvät dokumentit ja välineet. Erityisen tuen laadusta keskusteltiin sekä INKLU-hankkeen yhteiskehittämisen työpajoissa, että laajemmin ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa.